

Følelsesøkonomier i Nordatlanten. Gamle bånd og nye venskaber

Temanummer: Arktiske relationer

Artiklen har fokus på den del af det »nordiske Arktis«, som engang hørte under det danske (dansk-norske) imperium. Med selvstyre og diskussioner om endnu løse tilknytning mellem de tilbageværende parter i Rigsfællesskabet rykker magten mod nord. Dette åbner for dannelsen af nye forbindelser og partnerskaber, hvor de tidligere kolonier/bilande/besiddelser i Nordatlanten (Grønland, Færøerne og Island og i nogle sammenhænge Norge) afsøger mulighederne for tættere relationer uden om Danmark. En mulig barriere for udviklingen af nye og lige relationer

synes at bestå i et efterslæb af historisk betingede hierarkier og stereotyper, bygget på begreber som »civilisation«, »race« og »kultur«, som fortsat trives på trods af afkolonisering og nyorientering. Etablerede følelsesmæssige økonomier eksisterer sammen med de finansielle økonomier, hvilket gør det umuligt at skille følelser, finanser og politiske og sociale magtforhold. Artiklen argumenterer for, at bevidsthed omkring disse uhensigtsmæssige efterklange af imperium og kolonitid er en forudsætning for deres afvikling.

KIRSTEN THISTED

Lektor, Institut for
Tværkulturelle og
Regionale Studier,
Københavns Universitet,
thisted@hum.ku.dk

ANN-SOFIE N. GREMAUD

Lektor, ph.d. Afdelingen for
Sprog- og Kulturvidenskab
Islands Universitet,
gremaud@hi.is

MALAN MARNERSDÓTTIR

Professor, Institut for
færøsk sprog og litteratur.
Færøernes universitet,
malanm@setur.fo

Denne artikel udspringer af det tværfaglige forskningsprojekt »Danmark og det Nye Nordatlanten – identitetspositioner, naturressourcer og kulturarv«, støttet af Carlsbergfondet. I alt 13 forskere fra Grønland, Island, Færøerne, Norge og Danmark, med ekspertise i historie, kultur- og litteraturhistorie, musik og billedkunst, har undersøgt, hvordan identitetspositioner og magtrelationer er til genforhandling inden for det, som engang var det danske (dansk-norske) imperium (Thisted og Gremaud, 2020). I takt med at imperiet opløstes, Norge og Island blev selvstændige nationalstater, og Færøerne og Grønland fik hjemme- og selvstyre, er landene kommet længere fra hinanden og definerer sig nu som »naboer« i Nordatlanten, som også går under betegnelsen Vestnorden. »Nordatlanten« bruges især inden for Rigsfællesskabet mellem Danmark, Grønland og Færøerne, mens »Vestnorden« i andre sammenhænge er den foretrukne betegnelse. Imellem disse lande eksisterer der dog fortsat en særlig grad af intimitet.

Antropologen Michael Herzfeld beskriver, hvordan en sådan »kulturel intimitet« er central i gruppedannelse, fordi medlemmerne deler en fælles bevidsthed om de fælles pinligheder og smertepunkter, som ingen taler højt om, men alle er bevidst om – hvilket giver en følelse af genkendelighed og tryk i fællesskabet og derved styrker det (Herzfeld, 2005). I forskergruppen havde vi en forhåndsforståelse af, at der eksisterede en sådan »vi-følelse« i Nordatlanten, samtidig med at der også eksisterer et hierarki, ikke kun mellem den tidligere kolonimagt og de tidligere kolonier, men også mellem landene internt. Som en start på projektet analyserede vi forskellige nutidige tekster, hvor Grønland, Island, Færøerne og i nogle tilfælde også Norge afprøver ram-

mer og muligheder for fællesskab (Gremaud og Thisted, 2014). Der tegnede sig her et tydeligt billede, hvor Norge står som den tidligste og derfor mest solidt konsoliderede nationalstat, men til gengæld har et uafklaret forhold til det oprindelige folk, samerne, som en form for intern kolonialisme. Måske af den grund bliver det ikke Norge, men derimod Island, der konstrueres som et forbillede for Grønland, der på mange måder betragter Island som Grønlands fremtid. Set fra Island bliver Færøerne derimod en mindelse om landets egen fortid, et halvt hundrede år tilbage. Med udgangspunkt i disse cases forfulgte vi de temaer, der har relevans i relationerne i dag, men som trækker en lang historie med sig. Vi arbejder således med det berømte isbjerg som model: ud fra de ting, vi umiddelbart kan få øje på, og især det, som undrer os, dykker vi ned i historien i forsøget på at afdække de ni tiendedele, som usynligt befinder sig under overfladen.

I denne artikel sætter vi fokus på, hvordan de følelser, som knytter sig til kulturel intimitet, er forbundet med det, vi med kulturforskeren Sara Ahmed vil kalde *følelsesøkonomier*, som cirkulerer sammen med pengestrømme og tjenesteydelser. Som materiale har vi udvalgt diskussioner om den færøske krise i 1990'erne, debatter om den ophedede islandske økonomi i begyndelsen af det nye årtusinde og 100-året for islandsk selvstændighed samt polemikker om sammenhængen mellem Grønlands økonomi og øget selvstændighed. Disse analyser knytter vi an til de seneste års stigende interesse for at skabe stærke alliancer uden om Danmark med Arktis som ny fælles ramme. Dermed søger vi også at kaste lys over de muligheder og udfordringer, som sammenhængen mellem følelser og politisk-økonomiske relationer udgør i landenes nye arktiske visioner. Vi starter med en kort introduktion til »den følelsesmæssige vending« i samfundsvidenskaberne, hvorefter vi åbner for analyserne med et udvalgt eksempel til belysning af den kulturelle intimitet i det, man gerne omtaler som »det nordiske fællesskab«.

Den følelsesmæssige vending

Følelser er de seneste årtier kommet på dagsordenen inden for en lang række vidensområder. Man taler om »den følelsesmæssige vending« inden for kultur- og samfundsvidenskaberne (Greco og Stenner, 2008). Historikere med ekspertise i, hvordan følelser har været forvaltet socialt gennem tid, har demonstreret, hvordan vesteuropæisk tænkning bygger på en lang tradition for at underordne følelser det rationelle argument (Frevort, 2011; Frederiksen, 2012). Dette bygger på en grundlæggende tese om, at rationalitet og følelser tilhører forskellige domæner og kan (og bør) adskilles. I denne tradition knyttes følelser til kvinder, børn og marginaliserede grupper som for eksempel mennesker med sort hudfarve og oprindelige folk, som ofte er blevet fremstillet som om de, i ringere grad er i stand til at kontrollere deres følelser og impulser. Opdelingen har sat sig igennem som et skel mellem discipliner, således at følelser har været studeret inden for humaniora, som f.eks. kunst og litteratur, samt i et glidende felt mellem humaniora og samfundsfag, som f.eks. historie, filosofi, psykologi og etnografi/antropologi, mens logik, stra-

tegi og rationale formodes at være i højsædet inden for økonomi, politologi, statskundskab og naturfagene. Med nye teoretiske indgange som diskursanalyse og i de seneste år affektteori er der sket en opblødning af disse grænser. I relation til det økonomiske felt har flere antropologer (Richard og Rudnycky, 2009; Tsing, 2005) interesseret sig for, hvordan følelser har været indlejret i videnspraksis og styring af produktion både i tidligere og nuværende kapitalistiske samfund. Følelser ses her som en del af den økonomiske aktivitet selv, hvorfor de må indgå i analysen, frem for som noget, der er placeret uden for den økonomiske aktivitet, og som derfor må studeres andetsteds. Presserende problematikker som klimakrise og udvinding af naturressourcer er i høj grad med til at opbløde faggrænser, også hvad angår studiet af følelser. Beslutninger angående fremtiden, herunder den økonomiske fremtid, baserer sig på forestillinger om, hvordan denne fremtid bør se ud – og sådanne forestillinger drives af følelser som frygt, angst, håb og forventning om fremtidig lykke (Weszkalnys, 2016; Sejersen og Thisted, 2020).

Begrebet affektteori dækker ikke over nogen enkeltstående teori, og en af de ting, som teoretikerne forholder sig forskelligt til, er relationer mellem affekt, emotion og følelse. Ordet »følelser« anvendes imidlertid i det følgende for alle tre under ét, som betegnelse for socialt og kulturelt cirkulerede oplevelser og praksisser, der indlejres i individer som en følelsesmæssig habitus (Wetherell, 2012). Centralt for de teorier, som i de senere år har bygget bro mellem tidligere adskilte videnskabsgrene, er således en tilgang, som anskuer følelser som lokaliseret primært i interaktionen *mellem* mennesker frem for *i* det enkelte menneske.

Især to teoretiske tilgange har vist sig produktive i forhold til at forstå historiske og nuværende relationer i Nordatlanten. For det første ideen om *følelsesmæssige fællesskaber*, som på baggrund af Benedict Andersons teori (1991) om nationen som et forestillet fællesskab analyserer, hvordan ikke kun fælles diskurser og fortællinger, men også følelsesmæssige repertoarer og citater, konkretiseret som bestemte gentagne følelsesmæssige praksisser eller performances, binder mennesker sammen i kollektiver, der rækker ud over de mennesker, man konkret møder og har relationer til (Scheer, 2012; Wetherell, 2012). For det andet den affektteoretiske grundidé om, at følelser ligesom penge i Karl Marx' teori cirkulerer og skaber merværdi undervejs (Ahmed, 2004).

Det er en vigtig pointe hos affektteoretikeren Sara Ahmed, at følelserne ikke cirkulerer som abstrakte usynlige fænomener, men »klistrer« (*stick*) til objekter. Mennesker kan udgøre sådanne objekter blandt andre objekter, der associeres med eksempelvis glæde eller frygt. Man forbinder sig gerne med de førstnævnte, men forsøger at tage afstand fra de sidstnævnte. Derfor er følelser afgørende i social grænsedragning, idet de er grundlaget for, hvorfor nogle subjekter forener sig med visse subjekter, men tager afstand fra andre. Denne bagvedliggende historie, som har skabt den affektive ladning af en given krop eller ting, forbliver imidlertid skjult – på samme måde som varefetichisme

ifølge Marx (1976) skjuler varens tilblivelseshistorie. Som Ahmed skriver: »Klistring baserer sig på associationernes forgangne historie, som ofte 'arbejder' i det skjulte« (Ahmed, 2004: 13, oversat af forfatterne). Magt er således et centralt aspekt i affektstudier, der ikke fokuserer på, hvad følelser *er*, men derimod på, hvad de *gør* inden for det sociale, økonomiske og politiske felt.

Vi vil i det følgende nærstudere et eksempel på, hvordan en litterær forfatter ser på Norden som et følelsesmæssigt fællesskab, illustreret ved det ofte anvendte billede af de nordiske lande som en familie, her dog i en noget dysfunktionel version. Vi har valgt dette eksempel, dels fordi det er morsomt, dels fordi det kommer fra Nordatlanten og derfor har meget mere fokus på denne del af Norden end sædvanlig, dels fordi det så eksplicit tager fat i den kulturelle intimitet: det vi *ikke* siger i festtalerne.

Den nordiske familie – et emotionelt fællesskab

I kølvandet på den islandske finansielle nedsmeltning og midt i en islandsk valgkamp, publicerer den islandske forfatter Hallgrímur Helgason i april 2013 et – sarkastisk – »stemningsportræt« i Weekendavisen, hvori han sætter fokus på de følelsesmæssige relationer mellem Island og det øvrige Norden, i særdeleshed Danmark. I 600 år var Island en del af det danske kongerige. Dengang var en islandsk krone afstemt efter en dansk og lige så meget værd. »Nu et århundrede senere har vores króna mistet sin værdi i forhold til den danske krone tusind gange« (Helgason, 2013). Helgason er vred over, at den samme islandske regering, som gav de såkaldte »business vikinger« frit lejde, nu ser ud til at vende tilbage i deres gamle positioner efter valget. Som i et andet Matador-spil var disse finansmænd arrogante nok til at opkøbe dyre og symboladede adresser som Magasin, Illum og selveste Hotel D'Angleterre i den gamle metropol – hvor de nu ikke har råd til købe så meget som en fadøl, fordi det hele var lån og opspind. Helgasons essay er således en flagellantisk tour de force, hvor alt islandsk holdes op mod det på én gang idealiserede og udskældte Danmark, som således indtager rollen som den signifikante anden, som islændingene stadig måler sig selv i forhold til. Helgason ser dette som en konsekvens af historisk etablerede magtpositioner de nordiske lande imellem.

➤➤ Helgasons essay er således en flagellantisk tour de force, hvor alt islandsk holdes op mod det på én gang idealiserede og udskældte Danmark, som således indtager rollen som den signifikante anden, som islændingene stadig måler sig selv i forhold til.

At være til møde i et af de nordiske lande er som at være til en familiesammenkomst, siger Helgason, idet han broderer videre på den ofte anvendte metafor om den »nordiske familie«, men også i erkendelse af at parterne, på trods af forskelle og uoverensstemmelser, er genkendelige og indforståede med hinanden – ligesom i en familie, hvor alle straks indtræder i de faste positioner, og

hvor alle er bevidste om alles mest sårbare punkter. Til denne familiesammenkomst fremtræder Sverige stadig som familiens overhoved, politisk korrekt, men med øjnene »fulde af børnearbejdere i fjerne lande«. Han er for længst skilt fra Mor Danmark, der til gengæld synes temmelig skødesløs overfor sit afkom. Først er der de to ældste: søster Norge, som har giftet sig rigt med hr. Olje Fondet, og broder Finland, »som ingen kan tale med, og som alle er hundrede procent sikre på ikke er søn af vores fader, selv om ingen nogensinde har turdet spørge om det.« Dernæst er der de yngste, broder Færøerne, »som fylder fyrrer senere i år, men stadig bor hjemme hos mor, hvor han kæderyger og er arbejdsløs«, og Island, som til gengæld flyttede hjemmefra alt for tidligt og tog ophold i USA, hvorfra han kom hjem uden at have lært meget andet end nykker: »På grund af stoffer og arrogance smadrede den unge mand sin bil for fire år siden. Han bryder sig ikke om at tale om det...« Den alleryngste i flokken, Grønland, benævnes hverken søster eller bror, men er bare en, »som moder adopterede som sin egen efter skilsmissen, men var for gammel til at tage sig ordentligt af.« Der er således en tydelig inderkreds i denne noget dysfunktionelle familie, som på én gang inkluderer og ekskluderer medlemmer af mere blandet herkomst.

Med allegorien tydeliggør Helgason, hvordan de nordiske lande ikke blot har en fælles historie, som man ynder at sige det i skåltalerne, men hvordan denne historie, baseret på stærkt ulige magtrelationer, har fostret et særligt kredsløb af følelser, som forårsager, at politisk og økonomisk adfærd kan indsættes i disse karikaturer af fader Sverige som kynisk og hyklerisk, Norge som rig uden rigtig selv at have arbejdet for det, og Island og Færøerne som kendetegnet ved uansvarlig teenager-adfærd. Cirkulationen af følelser forbinder sig således med cirkulationen af kroner på det finansielle marked. Finansielle dispositioner i form af investeringer, lån og overførsler træffes ikke på baggrund af rationelle overvejelser alene. Relationer, status og gamle opgør spiller i høj grad ind – som Helgason antyder det med fremstillingen af de islandske finansmænds ageren på det danske ejendomsmarked som en form for postkolonial revanche.

På denne baggrund bliver det meget mere forståeligt, hvorfor for eksempel bloktilskuddet kan vække så megen debat, som det er tilfældet – selvom det jo i bund og grund blot er en økonomisk omfordelingsmodel, som betyder, at både de danske regioner (Regeringen, 2020) og Færøerne og Grønland (Finansministeriet, 2020) modtager en årlige andel af de offentlige midler. Eller hvorfor det grønlandske selvstyre i 2013 besluttede hellere at ville løbe så stor en risiko, som mange mener, at der er forbundet med udvindingen af uran, frem for vedblivende at modtage dette økonomiske tilskud fra Danmark. Denne beslutning holdt det virkelig hårdt med at forstå i Danmark. Tager man følelser alvorligt som noget, der ikke kan udskilles fra det politiske og økonomiske, giver beslutningen meget bedre mening (idet vi her ikke tager stilling til, hvorvidt den var rigtig eller klog). Vi vil i det følgende komme nærmere ind på disse eksempler, idet vi analyserer, hvordan følelser distribueres mellem parterne historisk, samt hvordan de cirkulerer i nutidige relationer.

Kolonial (følelses)økonomi

Som Helgasons allegori indikerer, har historien skabt en forskel mellem Island og Færøerne på den ene side, Grønland på den anden i det nordatlantiske hierarki. Færingerne og islændingene har set sig selv (og er blevet set) som en del af et germansk folkefællesskab med andre nordeuropæere, mens grønlænderne rubriceredes blandt Europas primitive »Andre«. I imperial sammenhæng brugtes betegnelserne »besiddelse«, »biland« og »koloni« nærmest tilfældigt om hhv. Færøerne, Island og Grønland. I det tyvende århundrede blev det imidlertid, ikke mindst på grund af protester fra Island, almindeligt at bruge benævnelsen »bilande« om Færøerne og Island, mens betegnelsen koloni (kolonier/kolonianlæg) reserveredes til Grønland og de såkaldte »Tropetolonier«, især slaveøerne i Dansk Vestindien (Hálfðanarson, 2020; Thisted og Gremaud, 2020a: 36-9). Det betyder ingenlunde, at der ikke er masser af følelser på spil mellem Færøerne/Island og Danmark, som minder om de følelser, der kendetegner postkoloniale relationer, herunder Danmark/Grønland. Det har været en vigtig del af Islands selvstændighedskamp og opbygningen af en national islandsk identitet, at islændingene ikke lod sig underkue, men forblev et selvstændigt folk – uanset hvad metropolen måtte mene om sagen (Hálfðanarson, 2014). Den ambivalente position som underlagt, men alligevel selvstændig, giver grundlag for med antropologen Michael Herzfeld at betegne Island som en »krypto-koloni« (Herzfeld, 2002; Gremaud, 2012, 2014). Betegnelsen dækker overordnet en række lande (hos Herzfeld bl.a. Grækenland og Thailand), som ikke kan betegnes som kolonier, men som indgår i en ulige magtrelation med én eller flere europæiske magter og befinder sig i bufferzonen mellem »Vesten« og »Resten«.

Dette skel mellem folkene i Nordatlanten er også begrundelsen for, at Færøerne og Island har kunnet se sig selv i positionen som kolonisator i forhold til Grønland, sådan som det for eksempel er kommet til udtryk i færøske beretninger om dengang færingerne »tog land« i forbindelse med fiskeriet på Vestgrønland (Marnersdóttir, 2020). Eller dengang islændingene seriøst overvejede at protestere mod, at Danmark i 1921 erklærede hele Grønland for dansk, ud fra den betragtning at Island egentlig også burde kunne gøre krav gældende. Sagen blev diskuteret i det islandske parlament *Alþingi* så sent som i 1954 (Hálfðanarson i Thisted og Gremaud, 2020, bd. 2: 260).

Relationen mellem Danmark og Grønland har tilbage i tiden ubetinget været betragtet som kolonial, men antog med tiden en sådan betydningsomskrivning, at det blev mere uklart, hvad der præcis lå i betegnelsen – til det punkt, hvor Danmark op mod grundlovsændringen i 1953 så sig berettiget til at hævde, at Grønland ikke længere var nogen »rigtig« koloni (DIIS, 2007). Da Nordatlanten i sin tid underlagdes det dansk-norske imperium, var der ingen tvivl om, at kongen havde retten til at erklære et givent territorium, med alt hvad der fandtes i det af ressourcer og mennesker, for sit. Sådan var det til dels stadig, da Danmark i 1921 erklærede hele Grønland, og ikke kun som tidligere Dansk Vestgrønland, som hørende under den danske krone. Da havde det

sprog, og hermed også de følelser, som kendetegnede relationen, imidlertid længe været under forvandling, under inspiration fra koloniale diskurser vedrørende kolonimagternes ansvar som de koloniserede folks mentor og beskytter (jf. Kiplings berømte »Hvid Mands Byrde«). Som der stod i instruktionen til den danske ambassadør i Norge i forbindelse med de diplomatiske bestræbelser på at få Norge til at anerkende Danmarks suverænitét over Nordøstgrønland: »Af Hensyn til danske Følelser i denne Sag og til Eskimoernes Interesser vilde det være ønskeligt, om den danske Regering kunde udstrække sin Omsorg, ved Statens Overhøjhed, til at omfatte hele Grønland« (Eriksen, 2010: 35).

Man ser, hvordan »Statens Overhøjhed« med et snuptag knyttes til ordet »Omsorg«, hvorved det danske engagement i Grønland løftes ud af den begrebsfære, som knytter sig til statsmagt og territorialkrav, og ind i en begrebsfære, som danner associationer til familie, nærhed, ømhed og pleje. Overordnet bliver argumentet for dansk suverænitét kombinationen af de »danske Følelser« og »Eskimoernes Interesser«. Mens sidstnævnte var fast defineret som beskyttelse grundet grønlændernes antagede sårbarhed overfor udefrakommende påvirkning og udnyttelse, kan de danske følelser pege i flere retninger. Dels kan der, på baggrund af Danmarks selvforståelse som Grønlands retmæssige beskytter, der fortjener anerkendelse for sin mangeårige indsats, være tale om en følelse af retfærdighed og ejendomsret, der vil blive krænket, såfremt Norge ikke imødekommer Danmarks anmodning. Dels talte både det officielle Danmark og individuelle danskere ved denne tid umådelig meget om den vældige *kærlighed*, Danmark nærrede til Grønland. Som historikeren Louis Bobé så malende udtrykker det i sin lille bog om Grønland *Tamalât. Landet bag Hav* fra 1918:

»Jo, jeg holder af Jer, I Kajakmænd, I Fangere, Fiskere og Jægere med Jeres Hustruer og Børn, Store og Smaa. (...) Vi hører sammen, I, og vi det lille Folk, hvis Historie har lært Jer, at vor Magt stadig er blevet mindre gennem de snart tohundrede Aar, vor Forening har været. I kender vor Skrøbelighed, I véd, at vi ligesaa lidt som I formaar at holde alt, hvad der blev lovet i Daaben. Men I kender ogsaa vor gode Vilje, véd, at der blandt de mange, der kom til Jer over det store Hav, har været ikke saa faa, der vilde værne om Jer, højne Jert Liv og lære Jer bruge de Evner, I har faaet ud over Jer Dygtighed i Kampen for Føden, fordi de lærte at holde af Jer for Jeres egen Skyld.

Gud bevare Jer for racehovmodige Englændere, Businesslystne Amerikanere og nærsomme Tyskere« (Bobé, 1918: 134-5).

Grønland skrives her ind i den større historie om Danmark som kolonimagt, der jo som bekendt er en historie om afvikling og tab, jf. at Dansk Vestindien året før var overdraget til USA, efter at kontrakten om salg var underskrevet i 1916. Ligeledes var 1918 året, hvor Island etablerede sin egen stat. Grønland var således den sidste »egentlige« koloni, fordi Færøerne ikke rigtig regnedes

som sådan, men som det fremgår af citatet, ser forfatteren snarere relationen mellem Danmark og Grønland som en »Forening« af to små, sårbare nationer, der må holde sammen imod den grumme verden udenfor, jf. den sidste del af uddraget. Hovedårsagen til danskernes tilstedeværelse i Grønland var således ikke længere primært af materiel og økonomisk, men, i hvert fald i danskernes forståelse, primært af følelses- og kaldsmæssig karakter.

Til gengæld forventede man fra dansk side taknemmelighed og ubetinget loyalitet af grønlænderne og meget gerne også kærlighedens gengældelse, som ville resultere i mere kærlighed fra Danmark med forventningen om endnu mere loyalitet og taknemmelighed – et system som kunne fortsætte sin cirkulation. Fysiske objekter blev indskrevet i denne følelsesøkonomi i form af handelsvarer, ydelser og stillinger, således at selve det, at der sendtes skibe, oprettedes handelspladser, og ansattes folk i handelens og administrationens tjeneste, blev fysiske beviser på den danske kærlighed. Med Sara Ahmeds ord kom følelser således til at »klistre« til objekterne og cirkulere sammen med dem. Jo mere danskerne talte om deres kærlighed, desto større blev også deres forventninger til grønlændernes kærlighed, loyalitet og respekt, udtrykt i form af overholdelse af monopolets love, respekt for det danske flag, kærlighed til kongen, samt underdanighed i det individuelle møde danskere og grønlændere imellem (Thisted, under udgivelse). Forventninger, som i det lange løb kun kunne blive skuffede, fordi grønlænderne ikke kunne finde sig i at fastholdes i denne situation af strukturel ulighed, hvor Danmark tildelte sig selv rollen som den overlegne giver, mens Grønland placeredes i positionen som den underlegne modtager.

» Fysiske objekter blev indskrevet i denne følelsesøkonomi i form af handelsvarer, ydelser og stillinger, således at selve det, at der sendtes skibe, oprettedes handelspladser, og ansattes folk i handelens og administrationens tjeneste, blev fysiske beviser på den danske kærlighed

Det var sociologen Marcel Mauss, der påviste sammenhængen mellem gavegivning og magt: Den, som giver, opnår en overordnet position i forhold til den, der modtager, og det gælder derfor om at opnå en balance, hvis man tilstræber magtmæssig ligevægt (Mauss, 2016 [1925]). Retorikken om den gensidige dansk-grønlandske kærlighed overdøvede således den diskurs om ulighed og udbytning, mange grønlændere meget hellere ville italesætte. Fordi den koloniale følelsesøkonomi fortsat klæber til de bloktilskud, som stadig tilflyder de nordatlantiske dele af rigsfællesskabet fra den danske stat, kan disse bloktilskud derfor heller ikke umiddelbart sidestilles med de tilsvarende overførsler regioner internt imellem i Danmark. Bloktilskuddet har fortsat karakter af »gave« fra Danmark til Grønland og Færøerne, og derfor har Færøerne – med stolthed – nedskrevet tilskuddet betragteligt, mens Grønland satser på i en overskuelig fremtid, blandt andet via udvinding af naturres-

sourcer, at kunne afvikle tilskuddet helt som en forudsætning for oprettelsen af en selvstændig stat. Når det grønlandske parlament således i 2013 endte med at stemme ja til udvinding af uran som et biprodukt ved udvinding af sjældne mineraler, handlede det således i bund og grund om, at der til minedrift og industrialisering knyttedes et håb om at slippe ud af bloktilskuddet og de økonomiske relationer til Danmark, tillige med de hermed forbundne følelser af afhængighed og mindreværd. Under sloganet *Sapinnngilagut!* – den grønlandske variant af Barack Obamas *Yes we can!* – vejede disse ting tungere end den frygt, der samtidig knytter sig til uran, hvad angår sikkerhedspolitiske og miljømæssige hensyn (Thisted, 2019).

Når kolonitiden spøger – postkolonial melankoli

Den type sprogbrug, som indskriver Danmark og Grønland i en familiær relation fuld af omsorgsfølelse, ses også i den del af vore dages politiske retorik, som omhandler de økonomiske og emotionelle aspekter af grønlandsk løsrivelse fra Danmark (Gad, 2016; Thisted, 2019). Forestillingen om Grønland som Danmarks fortsatte ansvar trives bredt i det politiske spektrum, men især på højrefløj udtaler man sig gerne med patos om de danske følelser for Grønland. Søren Espersen (DF) er en ivrig debattør af grønlandske forhold, og i en artikel på *sermitsiaq.ag* udtaler han: »For os, der af hjertet holder af Grønland, er det [den førte politik i Grønland siden indførelsen af selvstyret] næsten ikke længere til at bære at være vidne til. Specielt ikke, når man samtidig oplever, hvordan de uansvarlige grønlandske politikere bare har sat autopiloten til mod skilsmisse fra Danmark« (Espersen, 2016). Den danske omsorg kobles her til en smertefuld magtesløshed overfor en grønlandsk selvdestruktion, der især giver sig udslag i en bevægelse ud af den familiære relation – i dette tilfælde anskuet som et ægteskab snarere end som en forældre-barn relation, jf. metaforen »skilsmisse«. Dermed rammesættes bevægelsen mod selvstændighed som en politisk praksis, som er emotionelt sårende for Danmark. Daværende formand for Atassut, Knud Kristensen, tog til genmæle og betegnede udtalelsen som nedladende. Kristensen afviste samtidig præmissen om en familiær relation, som kan baseres på ulighed: »Det er svært at forsvare, at danskerne og vi grønlændere har en 'venskabelig og familiær relation', når danske politikere kommer med så ærekrænkende udmeldinger« (Dollerup-Scheibel, 2016).

Espersen har ofte sammenlignet Island, Færøerne og Grønland, altid med Island i rollen som den i alle henseender mest kapable. Heller ikke Færøernes og Grønlands situation tåler imidlertid sammenligning, for som det konstateres i en artikel med den sigende titel »Færingerne kan selv – grønlænderne kan ikke«, er det forfejlet at betragte Færøerne og Grønland som værende på samme »udviklingsniveau« (Espersen og Hansen, 2005). Forfatterne understreger, at »vor indgangsvinkel til problemstillingen alene er hensynet til det grønlandske folk.« Økonomisk ville det ganske vist være en fordel for Danmark »at slippe for Grønland«, men følelsesmæssigt ville der være tale om svære omkostninger: »Men gjorde vi det [slap for Grønland], ville vi til gen-

gæld i årtier gå rundt med en rigtig elendig samvittighed, fordi vi på denne lette facon lod det grønlandske folk i stikken – samtidig med at vi svigtede vores historiske og folkelige ansvar, som altså også indbefatter det grønlandske folk.« Her gentages logikken fra kolonitidens tekster, hvor relationen mellem Danmark og Grønland fra dansk side formuleres som en dansk »ivaretagelse« af grønlandske interesser. Dengang som nu er den etablerede følelsesmæssige relation lig med en relation mellem de danske myndigheder og det grønlandske folk, hvor det emotionelle argument benyttes til at naturliggøre og dermed cementere dansk suverænitet over Grønland. Hvor faren imidlertid under kolonitiden primært var udefrakommende, er det i teksterne fra det nye årtusinde de grønlandske politikere, som bliver positioneret som antagonist, der svigter det grønlandske folk, idet der sættes lighedstegn mellem at tillade selvstændighed og at lade det grønlandske folk i stikken. I deres artikel skaber Espersen og Hansen en følelsesmæssig dynamik, som kombinerer en trussel (vi danskere kan godt undvære relationen, fra et økonomisk perspektiv hellere end gerne) og en følelsesmæssig bekræftelse af en magtmæssig ulighed (Danmark er i en overlegen position, hvor man har ansvar over for det grønlandske folk og dermed potentielt dårlig samvittighed). Nogle år efter, at Espersen og Hansen skrev denne artikel, dukkede udlændingene dog op igen, først i skikkelse af kinesere, derefter den amerikanske præsident Donald Trump, der ville købe Grønland.

Nutidige danske diskurser trækker således på en lang historisk tradition for positioneringer og handlemuligheder, filtret ind i følelsesmæssige skemaer: stolthed, forventninger, skuffelser, æreskrænkelse etc. Ligeledes forekommer ideen om Danmark som en slags »løsningshæfte«, i forhold til hvilket alle grønlandske initiativer måles, ofte som en slags automatreaktion i almindelig dansk-grønlandsk interaktion, også på individuelt niveau (Thisted, 2018). Forestillingen om Danmark som Grønlands beskytter er svær at slippe af med, fordi den er et bærende element i den danske fortælling om dansk identitet – sammen med andre tilsvarende fortællinger såsom den fredelige løsning på grænseproblematikken i Sønderjylland, redningen af jøderne over Øresund eller ideen om Danmark som et lille land, der er en stor donor inden for udviklingsbistand. Et bestemt billede af relationen mellem Danmark og Grønland er således med til at definere, hvem danskerne er som folk.

Forestillingen om Danmark som Grønlands beskytter er svær at slippe af med, fordi den er et bærende element i den danske fortælling om dansk identitet – sammen med andre tilsvarende fortællinger såsom den fredelige løsning på grænseproblematikken i Sønderjylland, redningen af jøderne over Øresund eller ideen om Danmark som et lille land, der er en stor donor inden for udviklingsbistand

I den internationale debat om postkoloniale forhold har man en rammende betegnelse for den tilstand, der rammer den tidligere kolonimagt, når kolonierne frigør sig. *Postkolonial melankoli* kalder den britiske kulturanalytiker Paul Gilroy det fænomen, hvor den tidligere kolonimagt fanges i ubearbejdet sorg over tabet af fordums storhed (Gilroy, 2005). Gilroy er inspireret af Sigmund Freud, der skriver om, hvordan man ved at bearbejde sin sorg og give slip på det mistede objekt samtidig sætter sig selv fri til at indgå nye relationer. Hvis man derimod nægter at give slip, indlejrer sorgen sig i den sørgende og låser vedkommende fast i tilbageskuende nostalgi, som kan ende i patologisk melankoli. I Gilroys analyse præger en sådan tilstand kollektivt den britiske befolkning. I stedet for at give slip henter man midt i sorgen og frustrationen et vist mål af nydelse i fortællingen om egen storhed og betydning – dengang inden verden gik af lave. Meget tyder på, at tilsvarende tilstande hersker i Danmark – men også at man er blevet opmærksom på, hvor undergravende disse gamle mønstre er for rigsfællesskabet som konstruktion og derfor nu forsøger at undgå formuleringer, som reaktiverer de følelser, man helst vil henvise til fortiden. Så længe magtrelationen mellem Danmark og de to andre parter i rigsfællesskabet stadig er ulige, er det projekt formentlig vanskeligt. Også i relationerne til Island, som for længe siden blev en selvstændig nation, er der imidlertid fortsat stærke følelser.

Stolthed og skam

I en glimrende og ofte citeret artikel peger kulturforskeren Katrine Kladakis på, at grønlænderne i hvert fald i dansk diskurs er så overdeterminerede med skam, at der ikke synes nogen åbning for, at de kan gøre brug af skammen som en produktiv skabende kraft, jf. affektteoretikere, som peger på skammens sociale og reintegrerende funktioner (Kladakis, 2012). Også til islændinge og færinger klistrer der skam, jf. Hallgrímur Helgasons beske familieallegori, hvor ingen af de to formår at finde ind i rollen som selvstændig og selvforsørgende. En sådan værditilskrivning vil naturligt nok møde modstand, gerne i form af diverse stolthedsstrategier. Stolthedsstrategier har i høj grad præget den grønlandske debat om selvstændighed (Thisted, 2019). Især i Island og på Færøerne ser man i tillæg hertil også en udstrakt brug af selvironi og satire som midler til at konfrontere skammen.

I en færøsk optik ses rollen som uansvarlig teenager ofte som et uretfærdigt prædikat, påduttet Færøerne af en hyklerisk og formynderisk dansk administration. Blandt andet var de færøske reaktioner skarpe, da den danske statsministers Rådgivende Udvalg vedrørende Færøernes Økonomi publicerede sin rapport tilbage i 1985 – syv år før bunden gik ud af den færøske økonomi med bankers og store virksomheders fallit og med arbejdsløshed, emigration mm. til følge. Daværende færøsk folketingsmedlem Óli Breckman skrev flere harmdirrende artikler om den danske presses formidling af rapporten. Avisen *Dagblaðið* bragte både Breckmans henvendelse til statsministeren på dansk og kommentarer på færøsk til den danske presses fremstilling af færøsk økonomi. I den danske tekst henledte han statsministerens opmærksomhed på

»den skadevirkning, som nu den danske presses brug af det Rådgivende udvalg vedrørende Færøernes resumé (...) af Færøernes økonomi kan få for vort omdømme i udlandet« (Breckman, 1985a, b, c). Breckman gendriver faktuelle punkter i rapporten, og særligt i forbindelse med investeringer i skibe og fiskeopdræt er beskrivelsen ladet med følelser. I de færøksprogede kommentarer står der, at den danske presse beskrev Færøerne som et »ørmundarhús«, dvs. et fallitbo, der har mistet alt. Efter en længere forklaring om landets »virkelige« økonomiske situation belagt med færøske kilder kalder han den danske presse for »Dommedagsprofetier ud i en tom verden«. Der ligger en implicit skuffelse i Brackmans sidste udmelding: »Det kan ikke være den danske presses opgave at skade Færøernes kreditværdighed udenlands.« Vreden knytter an til det billede, den danske presse tegner af tingenes tilstand, men også til den opfattelse, at det ikke tilkommer danskerne at beskrive færøsk økonomi udadtil.

Skammen over det økonomiske ufore og bitterheden mod de danske politikere førte til ønsket om færøsk selvstændighed – som imidlertid endte brat allerede ved det første møde med regeringen i Danmark i år 2000, hvor statsminister Nyrup Rasmussen gjorde det klart, at det danske sikkerhedsnet under den færøske økonomi hermed ville bortfalde. Den færøske politiker Sjúrdur Skaale beskriver i bogen *Da Færøerne ville løsrive sig* (2020), hvordan delegationen bagefter »lå som en tæsket hund og slikkede sine sår.« De færøske politikere måtte dengang bide skammen i sig, fordi baglandet på Færøerne prioriterede den pekuniære økonomi over den følelsesmæssige. Når Skaale imidlertid vurderer rigsfællesskabets konstruktion som skrøbeligt, er det ikke på grund af den pekuniære økonomi, men netop på grund af spørgsmålet om suverænitet og alle de følelser, der er knyttet hertil.

Island og Danmark er som bekendt politisk ligestillede som to suveræne nationalstater i dag, men også her høres der indimellem ekkoer af fortidens tætte og ulige relation. Ét eksempel er de stærke negative reaktioner, som kom fra islandske økonomer, banker og politikere på en rapport fra Danske Bank i 2006 om det økonomiske ufore, som man mente, at den islandske økonomi befandt sig i. To år senere skyllede krisen som bekendt ind over landet, men i 2006 var der en udbredt skepsis omkring den danske rapport i Island. Overordnet indskrev reaktionerne på rapporten den som en del af samtalen om de to landes århundreder lange relation og alle de underliggende følelser og fortællinger, der knytter sig dertil. De mildeste reaktioner gik på, at danskerne ikke forstod sig på islandsk økonomi, men den daværende islandske ambassadør til Danmark, Svavar Gestsson, pegede i et islandsk avisinterview på, at rapporten måtte bunde i en dansk ambition om at konkurrere med islandsk erhvervsliv, og at danske firmaer virkede trængte af islandske erhvervseksansioner i Danmark (Jónsdóttir, 2006). Ambassadøren fremhæver, at det må være gået op for danskerne, at det islandske erhvervseventyr »ikke er for sjov«, og at det ikke er overraskende, at der opstår »voldsomme reaktioner og vrede«. Danskerne har ikke været vant til at betragte islændinge som rige på andet end kulturarv, fremhæver Gestsson, men han pointerer samtidig, at

reaktioner prægede af argumentation og fakta ville have været mere passende. I disse år før det økonomiske kollaps reagerede flere islændinge således ud fra en overskudsposition både finansielt, hvor man red på en bølge, og politisk, hvor man ikke længere behøvede at lytte til Danmark. Danske indsigelser blev ind imellem rammesat som misundelse, hvilket også kan siges at indeholde en sødmefuld omvending af tidligere tiders magtrelation. Ganske anderledes end situationen så ud på Færøerne.

Situationen på Færøerne kompliceres af det forhold, at befolkningen står så splittet i spørgsmålet om selvstændighed. I Skaales tidligere nævnte bog bliver skammen således en motor for distance og selvironi, som ifølge bogens eget udsagn fører til en større grad af realisme omkring nationalismen og dens muligheder. Færøske digtere har tilsvarende brugt ironi til at adressere ømme punkter både i relationen til Danmark og i den færøske selvstændighedsbevægelse. Hos Carl Jóhan Jensen genkender man i digtet »Harmoni« fra samlingen *Vraggods af tid* (Jensen, 1997) sammenkoblingen af en familiær og økonomisk relation. Mellem landene foregår der en række såkaldte »proteinbetingede/ reaktioner« i form af økonomiske garantier:

*der forvandles
til målrettet blod
og gæller:
et udkomme
ifølge loven
om fallit
og trøstesløse
bevægelser*

Ordene henviser til den økonomiske krise som lærte digterjeget, at det var danske love og regler, der gjaldt. Digtet adresserer imidlertid også den interne splid på Færøerne, og det slutter med at afmontere tidligere årtiers forestillinger om den lige sejlroute mod selvstændighed, som ofte er blevet skitseret med Island som forbillede. Samme tema behandles hos Jóanes Nielsen i samlingen *Kirkerne på havets bund*, 1994, hvor digtet »Årsberetningen« ironisk omskriver Rigsombudsmandens årlige statistiske rapport om Færøerne. Danmark står som koloniherrn med trusler om, at det får konsekvenser, hvis Færøerne sender flere håbløse drikfældige idioter til Folketinget eller Nordisk Råd. Rigsombudets rapport siges også at foreslå, at lagtinget bliver nedlagt frem til år 2000, mens driften af Suðuroy lægges direkte under Handelshøjskolen i København. Ironien retter sig imidlertid primært mod færingerne selv og den skamfulde rolle, de indtager i dette spil. Digtet kan således kun se ét enkelt lyspunkt, nemlig de færøske forfattere. Uden dem ville landet i bedste fald være »et Disneyland hvor folk får løn for at spille idioter«.

I Island ændrede tonen overfor landets såkaldte forretningsvikinger sig markant i årene efter det økonomiske kollaps, hvor den samme selvudskamning og ironiseren over ansigtstab, som havde været de færøske digteres svar på

krisen, dukkede op efter 2008. Målet for den islandske satire var ofte dynamikken mellem krisens interne og eksterne aspekter: den ydmygelse i andre landes påsyn, som økonomiske kriser indbefatter, og erkendelsen af, hvor centralt det udefrakommende blik er i nationsopbygningen i det hele taget (Thisted og Gremaud, 2020: bd. 2, 168ff). I modsætning til Færøerne knytter de islandske spørgsmål om økonomiske kriser og succeser ikke nødvendigvis an til Danmark. Derfor hører polemikker, som relaterer sig til fortidens ulige magtrelation mellem Island og Danmark, til sjældenhederne. Det var imidlertid netop sådanne følelser, som kom helt op til overfladen på både dansk og islandsk side i forbindelse med Pia Kjærsgaards officielle besøg i Island som Folketingets formand i 2018 i anledning af fejringen af 100 året for islandsk selvstændighed. Op til begivenheden fyldtes medierne af historier om forskellige islandske aktører, som gav udtryk for, at de ikke brød sig om Kjærsgaards deltagelse – ikke på grund af fortidige imperiale relationer, men på grund af hendes partis udlændingepolitik. Sagen tog først en postkolonial drejning, da Kjærsgaard greb til en imperial retorik, idet hun kaldte en gruppe islandske politikere, som udvandrede under hendes tale på det sagnomspundne Thingvellir, for »uopdragne« (Christiansen, 2018). I sit svar til Kjærsgaard greb den islandske politiker Gudmundur Andri Thorsson til glosen *stórdani*: betegnelsen for en »hoven dansk koloniherre« (Thorsson, 2018). Affæren er et godt eksempel på, hvordan en markering af fælles historiske skæringspunkter stadig kan blive mættet af gamle følelser, selv længe efter at et reelt politisk magtforhold er afsluttet.

Bedste venner i Arktis

Som fremgået er det imidlertid ikke kun relationerne mellem Danmark og de tidligere besiddelser, som er infiltreret af brogede magtmæssige og emotionelle aspekter. Dette gælder også forholdene de nordatlantiske lande imellem – og lige nu er de under forandring. Hvis man gennemgår taler, som den islandske magtelite har holdt om Arktis og nordatlantisk samarbejde i det nye årtusinde, opdager man hurtigt, at der blæser helt andre vinde, end der har gjort i de foregående århundreder. I en tid, hvor Arktis og den smeltende is ved polerne er blevet emblematiske for vor tids bekymrende klimaforandringer, symboliserer det nye fokus på Arktis samtidig også nye konstruktive muligheder for de nordatlantiske lande. Mens det hvide Arktis, isens Arktis, ses som sårbar, er det blå Arktis derimod sejlruternes, industriens, teknologiens og innovationens Arktis. Denne fremtidens geografi har i høj grad figureret som et element i islandske politiske visioner. Inden for de seneste år har eksempelvis Ólafur Ragnar Grímsson (præsident fra 1996-2016) og Sigmundur Davíð Gunnlaugsson (statsminister fra 2013-2016) udtalt sig på måder, som med baggrund i de nye geopolitiske muligheder har knyttet de tre nordatlantiske lande sammen i en hidtil uset nær relation. I 2014 fandt relationen vej ind i præsidentens nytårstale, hvor han fremhævede Nordatlanten som en vigtig alliance: »Arktis voksende betydning bibringer Islands, Færøernes og Grønlands broderskab (bræðralag) en række nye opgaver, [og] gør den vestnordiske alliance til grundpille i udformningen af et nyt verdensbillede«

(Grímsson, 2014, oversat af forfatterne). Det var dog bemærkelsesværdigt, at Grímsson samtidig fandt det nødvendigt at minde om argumenterne for denne nye interesse i samarbejde med Grønland: »Vi må huske på, at Grønland størrelsesmæssigt svarer til halvdelen af Vesteuropa, og at grønlænderne i stigende grad ønsker at samarbejde med os, deres naboer i Island.«

Netop nabometaforen er ofte blevet benyttet om relationen mellem Island, Færøerne og Grønland, især fordi man undgår at tage stilling til enhedernes statsretlige status, samtidig med at man signalerer selvstændighed og ligestilling. Metaforen er åben for forskellige konnotationer og kan rumme flere af dem samtidig.

Netop nabometaforen er ofte blevet benyttet om relationen mellem Island, Færøerne og Grønland, især fordi man undgår at tage stilling til enhedernes statsretlige status, samtidig med at man signalerer selvstændighed og ligestilling. Metaforen er åben for forskellige konnotationer og kan rumme flere af dem samtidig. Det er ikke i forvejen givet, hvorvidt der er tale om en nær, varm, problematisk eller spinkel relation. I forbindelse med fejringen af 100-året for islandsk selvstændighed, 2017-2018, blev der arrangeret en udstilling og seminarer to steder i Island, som netop handlede om den spinkle relation mellem landene under titlen »Hvilken slags naboer er vi?« Udstillingerne og seminarerne anlagde en kritisk vinkel, og relationen blev diskuteret med vægt på dens mange lag – ikke mindst med fokus på hvorfor den ikke har været tættere, når nu landene ligger så tæt på hinanden (Gremaud, 2020). Især i politiske taler tages ikke blot den geografiske, men også en kulturel og følelsesmæssig nærhed imidlertid som regel for givet nu om dage. Som da daværende statsminister Gunnlaugsson i foråret 2014 ved et seminar i Nordens Hus i Reykjavik beskrev forholdet mellem Island og Grønland som: »De tætteste naboer og virkelig sande venner i Norden« (Gunnlaugsson, 2014, oversat af forfatterne). Island har i disse år (2019-2021) formandskabet i Arktisk Råd, og landets position i Arktis synes selvfølgelig. Men denne positionering har, som det ofte er tilfældet med regionsdannelser, først skullet præpareres udadtil og indadtil. Tidligere præsident Grímsson har om nogen været primus motor i en indlemmelse og promovning af Island som en synlig spiller i Arktis – ikke mindst ved at være én af initiativtagerne til Arctic Circle, den største årlige konference om Arktis med deltagelse af forskere, politikere, interessegrupper etc., som har været afholdt i Island siden 2013.

Allerede i 2009 positionerede det islandske udenrigsministeriums rapport *Iceland in the Arctic* Island som storebror i den nye region som: »Den eneste suveræne nation som helt ligger indenfor Arktis« (Islands Udenrigsministerium, 2009). At Islands positionering i Arktis i høj grad indbefatter en Nordatlantisk regionsdannelse og dermed en tættere association med både Færøerne og Grønland, fik en ny farvetone i den tale, som Grímsson holdt ved Vestnor-

disk Råds 30-års jubilæum i 2015. Talen var skrevet til og om de tre lande, og her fremhævede præsidenten blandt andet det helt specielle »vestnordiske synspunkt på naturen«: »Respekten for naturen [er] en integreret del af vores [de vestnordiske landes] historie, kultur og selvforståelse, (...) forment af generationers ekspertise og livskundskab (...)« (Grímsson, 2015). Præsidenten synes her at udstrække den fast etablerede forbindelse mellem respekt for naturen og oprindelige folk, som er så vigtig i den grønlandske nation branding, til et fælles »vestnordisk syn«. Tidligere havde en sådan association mellem Island og oprindelige folk været fuldstændig utænkelig. Tværtimod går sætningen »Vi er ikke skrællinger« som et mantra gennem 1900-tallets tekster, altid i den hensigt at påpege den skarpe grænse, islændingene trak mellem på den ene side sig selv som tilhørende kulturnationer i Europa, på den anden side grønlænderne som de primitive naturfolk (Hálfðanarson, 2014; Thisted og Gremaud, bd. 1: 46, bd. 2: 121).

De visioner om regionaliseret samarbejde, som præsenteres i disse år, bygger altså i overvejende grad på et nyt fundament. Ud fra et rationale, som handler om landets »arktiskhed« (arcticality), er Grønland blevet en vigtig del af den aktuelle islandske geopolitiske positionering. For islandske politikere indbefatter bevægelsen mod Arktis – og de økonomiske og geopolitiske muligheder som denne geografi rummer – dermed et behov for en regionalisering af islandsk identitet: en fælles nordatlantisk position i Arktis. En fælles front som arktisk trekløver vil give Island, med Grønland og Færøerne, en central geopolitiske position omkring eftertragtede sejlruiter, til forskel fra fortidens placering som udkant. Fra Islands side konsolideres visionen emotionelt med begrebsmetaforerne »broderskab«, som næsten gør relationen naturgiven, og »venskab«, som indstifter en lighed og loyalitet i samarbejdet. Visionen bakes op af den færøske regerings arktiske strategi, hvor Færøerne betegnes som »en ø-nation i Arktis' vestnordiske region« (Løgmansskrivstovan – Uttanríki-stænastan, 2013; Den færøske regering, 2016, oversat af forfatterne).

Situationen i Nordatlanten er således kompliceret. Mens Danmark forsøger at fastholde sin position som arktisk nation gennem bevarelsen af rigsfællesskabet, drømmer man i Nordatlanten om at afvikle den politiske, økonomiske og strukturelle afhængighed af Danmark, med dertilhørende negative følelser af skam og underlegenhed. Med visionerne om et nyt, arktisk Nordatlanten cirkulerer islændingene positive følelser i form af styrke, status og ligeværd. Siden Gunnlaugssons islandske regering fra 2013 lagde en klar udenrigspolitisk linje, som bevægede sig væk fra spørgsmålet om EU-medlemskab og imod en position i Arktis, er de officielle bånd mellem Grønland og Island kun blevet styrket. Island åbnede allerede generalkonsulat på Færøerne i 2007 og i Grønland i 2013. Inatsisartut (det grønlandske parlament) besluttede i 2017 at følge trop og etablere en grønlandsk diplomatisk repræsentation i Island. Udviklingen af Grønlands infrastruktur, som på sigt vil kunne kappe båndene til Danmark som porten til Grønland, er en vigtig del af Grønlands dekolonisering og nationsbygning. Især har man med anlæggelsen af en stor ny skibshavn og en længere landingsbane, som kan tage større fly, fokus på at gøre Nuuk

til en mere tilgængelig hovedstad. Dette, i forbindelse med etableringen af internationale samarbejder på mange strenger, forventes at styrke Grønlands position, også i forhold til venner og naboer i Nordatlanten. Fra grønlandsk side er man forsigtig med at lægge alle sine æg i den nordatlantiske kurv, hvor nutidige styrkeforhold og gamle hierarkier let vil kunne fastholde Grønlands status som underordnet »lillebror«.

Det er således en væsentlig konklusion på de analyser, vi har udført i projekt »Danmark og det Nye Nordatlanten«, at parterne heller ikke i de nye samarbejder står som ubeskrevne blade i forhold til hinanden. En forsimplet modsætning mellem et tidligere koloniseret Nordatlanten overfor den tidligere kolonisateur, Danmark, indfanger ikke det faktum, at også de tidligere koloniserede, eller »krypto-koloniserede«, er indforskrevet i koloniale hierarkier, normer og logikker. I henhold til Ahmeds udredning af, hvordan fortiden fortsætter sit virke i nutiden gennem affektiv gentagelse, som virker i det skjulte, er det således en forudsætning, at disse gamle historier kommer frem og diskuteres åbent, så fortid kan blive til fortid og det »nye Arktis« virkelig blive nyt og ikke blot en ny variation over gamle magtstrukturer.

Litteraturliste

- Ahmed, Sara (2004), *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh: Edinburgh University Press and Routledge.
- Anderson, Benedict (1991 [1983]), *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso.
- Bobé, Louis (1918), *Tamalât. Landet bag Hav*, København: H. Hagerups Forlag.
- Breckmann, Óli (1985a), »Ikki ein dansk uppgáva at spilla kredittvirði Føroya«, *Dagblaðið*, 1.2.1985:1.
- Breckmann, Óli (1985b), »Likviditetur landskassans er góður«, *Dagblaðið*, 1.2.1985:3
- Breckmann, Óli (1985c), »Nakað seint at vera bilsin,« *Dagblaðið*, 1.2.1985:2.
- Christiansen, Flemming (2018), »Pia Kjærsgaard til modangreb efter boykot: 'Partier på Island er direkte uopdragne',« *Politiken*, 19. juli <https://politiken.dk/indland/politik/art6633999/%C2%BBPartier-p%C3%A5-Island-er-direkte-uopdragne%C2%AB>
- Den færøske regering (2016), Hjemmeside (engelsk version), www.government.fo/en/foreign-relations/the-arctic/
- DIIS (2007), *Afviklingen af Grønlands kolonistatus 1945-54. En historisk udredning*, København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Dollerup-Scheibel, Mads (2016), »Atassut sur på Søren Espersen,« *Sermitsiaq* 11. august, <https://sermitsiaq.ag/atassut-sur-soeren-espersen>
- Eriksen, Finn H. (2010), *Grønlandssagen, suverenitetsdiskurs, dansk grønlandspolitik og norske reaksjoner 1909- 1933*, Masteropgave, revideret udgave, Institutt for arkeologi, konservering og historie, Universitetet i Oslo.
- Espersen, Søren (2016), »Løs nu Grønlands enorme problemer – og drop så de skilsmisseplaner«, *AG*, 10. august.
- Espersen, Søren og Chr. H. Hansen (2005), »Færingerne kan selv – grønlænderne kan ikke«, *Information* 18. november, www.information.dk/2007/07/faeringerne-kan-groenlaenderne-kan
- Finansministeriet (2020), *Finansloven for finansåret 2020*, <https://fm.dk/media/17674/fl20a.pdf>
- Frederiksen, Mons Bissenbakker (2012), »Styr dine følelser! En affektiv vending« i Mons Bissenbakker Frederiksen og Michael Nebeling Petersen, red., *I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi*, Varia, Center for Kønsforskning, København, Vol. 9, pp. 4-18.
- Frevert, Ute (2011), *Emotions in History – lost and found*, Budapest, New York: Central European University Press.
- Gad, Ulrik Pram (2016), *National Identity Politics and Postcolonial Sovereignty Games. Greenland, Denmark, and the European Union*, Monographs on Greenland Vol. 353. Man and Society, vol 43, København: Museum Tusulanum Press.
- Gilroy, P. (2005), *Postcolonial melancholia*, New York: Columbia University Press.
- Greco, Monica og Paul Stenner (2008), »Introduction: Emotion and Social Science«, i M. Greco og P. Stenner,

- red., *Emotions: A Social Science Reader*, London: Routledge, pp. 1-21.
- Gremaud, Ann-Sofie N. (2012), *Kryptokoloniale Landskaber. Tid, sted og rum i billeder af islandsk landskab 1874-2011*, Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, Institut for Kunst og Kulturvidenskab.
- Gremaud, Ann-Sofie N. (2014), »Iceland as Centre and Periphery. Post-colonial and crypto-colonial perspectives« i Lill-Ann Körber og Ebbe Volquardsen, red., *The Postcolonial North Atlantic. Iceland, Greenland and the Faroe Islands*, Berlin: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, bind 20, pp. 83-104.
- Gremaud, Ann-Sofie N. (2020), »Creating Pasts for the Future«, i Kirsten Thisted og Ann-Sofie N. Gremaud, red., *Denmark and the New North Atlantic. Narratives and Memories in a Former Empire*, Aarhus University Press, bd. 2, pp. 173-7.
- Gremaud, Ann-Sofie N. og Kirsten Thisted (2014), »Danmark og det nye Nordatlanten«, *Tidsskriftet Grønland*, 62(2): 89-108.
- Grímsson, Ó (2014), »Áramótaávarp«, 1. januar, www.forseti.is/media/1448/2014_01_01_aramotaavarp.pdf
- Grímsson, Ólafur Ragnar (2015), »Den Vestnordiske Dimension i det Globale Arktis«, Islands Præsident Ólafur Ragnar Grímssons tale på 30 års jubilæums-møde i Det vestnordiske Råd, Thorshavn, Færøerne, 11. august, www.forseti.is/media/PDF/2015_08_11_Faereyarj_Vestnorraena_enska.pdf
- Gunnlaugsson, Sigmundur Davíð (2014), Speech given at a seminar at the Nordic House in Reykjavik, 1. april, <http://eng.forsaetisraduneyti.is/minister/sdg-speeches/nr/7954>
- Hálfðanarson, Guðmundur (2014), »Var Ísland nýlenda?« *Saga*, (1): 42-75.
- Helgason, Hallgrímur (2013), »Et råb fra råbets land«, oversat af Claus Bech, *Weekendavisen*, #15, 12. april.
- Herzfeld, Michael (2002), »The Absent Presence: Discourses of Crypto-Colonialism«, *The South Atlantic Quarterly*, 101(4): 899-926.
- Herzfeld, Michael (2005), *Cultural Intimacy: Social Poetics in the Nation-State*, New York: Routledge.
- Islands Udenrigsministerium (2009), Ísland á norðurslóðum (websites), www.utanrikisraduneyti.is/media/skyrslur/skyrslan_Island_a_nordurslodumm.pdf
- Jónsdóttir, Ragna Sara (2006), »Dönskum fyrirtækjum finnst að sér þrengt«, *Morgunblaðið*, B10, 23. marts, <http://timarit.is/page/4126059#page/n9/mode/2up>
- Kladakis, Katrine (2012), »Grønlands skam – Dansk skam. Skammens strategier i danske fremstillinger af Grønland«, i Mons Bissenbakker Frederiksen og Michael Nebeling Petersen, red., *I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi*, Varia, Center for Kønsforskning, København, vol. 9, pp. 31-43.
- Løgmannskrivstovan – Uttanríkistænastan (2013), *The Faroe Islands – A Nation in the Arctic. Opportunities and Challenges*, <https://lms.cdn.fo/media/10243/f%C3%B8royar-eitt-land-%C3%AD-arktis-uk-web.pdf?s=jgge-B2qre-4xB5sMlrqjQdbTrg>
- Marnersdóttir, Malan (2020), »Internal Othering in the North Atlantic« i Kirsten Thisted og Ann-Sofie N. Gremaud, red., *Denmark and the New North Atlantic. Narratives and Memories in a Former Empire*, Aarhus University Press, bd. 1, pp. 210-4.
- Marx, Karl (1976 [1867]), *Capital: A Critique of Political Economy*, vol. 1, translated by B. Fowkes, Harmondsworth: Penguin Books.
- Mauss, Marcel (2016 [1925]), *The gift*, selected, annotated, and translated by Jane I Guyer. Chicago IL: Hau Books.
- Nielsen, Jóanes (1994), *Kirkerne på havets bund*, oversat efter den færøske original (1993) af Ebba Hentze, Vindrose.
- Regeringen (2020), *Aftale om regionernes økonomi for 2021*, www.regioner.dk/media/13544/aftale-om-regionernes-oekonomi-for-2021.pdf
- Richard, Analiese og Rudnyckij, Daromir (2009), »Economies of Affect«, *Journal of the Royal Anthropological Institute*, (N.S.)15: 57-77.
- Scheer, Monique (2012), »Are emotions a kind of practice (and is that what makes them have a history)? A Bourdieuan approach to understanding emotion«, *History & Theory*, 51(2): 193-220.
- Sejersen, Frank og Thisted, Kirsten (2021), »Mining Emotions: Affective Approaches to Resource Extraction«, i Douglas Nord, red., *Nordic Perspectives on the Responsible Development of the Arctic: Pathways to Action*, Springer, Springer Polar Sciences, pp. 369-89.
- Skaale, Sjúrdur (2020), *Da Færøerne ville løsrive sig*, Torgard.
- Skyum-Nielsen, Erik (1997 upubliceret), Oversættelse af Carl Jóhan Jensen *Tímar og rek*, i anledning af samlingens nominering til Nordisk Råds Litteraturpris.
- Thisted, Kirsten (2018), »'En gift i blodet.' Følelsesøkonomier i de dansk-grønlandske relationer«, *Kultur og Klasse*, 5/2018: 71-94.
- Thisted, Kirsten (2019), »Emotions, finances and independence. Uranium as a 'happy object' in the Greenlandic debate on secession from Denmark«, *Polar Record*, preview 27. september, www.cambridge.org/core/journals/polar-record/article/abs/emotions-finances-and-independence-uranium-as-a-happy-object-in-the-greenlandic-debate-on-secession-from-denmark/5DC47D32266716FBDF6D7AE6FAB-8BE6A
- Thisted, Kirsten og Ann-Sofie N. Gremaud (2020), *Denmark and the New North Atlantic. Narratives and Memories in a Former Empire*, Aarhus: Aarhus University Press.
- Thisted, Kirsten og Ann-Sofie N. Gremaud (2020a), »Envisioning The North Atlantic: Current Narratives and Official Discourses«, i Thisted, Kirsten og Gremaud, Ann-Sofie N., *Denmark and the New North Atlantic. Narratives and Memories in a Former Empire*, Aarhus: Aarhus University Press, pp. 9-92.

- Thorsson, Guðmundur Andri (2018), »Kommentar«, *Information* 28. juli, www.information.dk/debat/2018/07/island-ord-pia-kjaersgaard-opfoerer-hoven-dansk-koloniherre-stordani
- Tsing, Anna L. (2005), *Friction: an ethnography of global connection*, Princeton: Princeton University Press.
- Weszkalnys, Gisa (2016), »A doubtful hope: resource affect in a future oil economy«, *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 22(S1): 127–46.
- Wetherell, Margaret (2012), *Affect and Emotion. A New Social Science Understanding*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.